Rolul bibliotecii în gestionarea documentelor de patrimoniu: studiu de caz Biblioteca Științifică Medicală a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

Autor: Stepanov Augustin
Bibliotecar principal,
Sectorul Colecţii speciale

Introducere

- Comunicarea prezintă o sinteză a studiului despre aspectele teoretice, metodologice și practice ale orientării de salvgardare a patrimoniului documentar, a conceptului de salvgardare a patrimoniului documentar, cercetarea și evaluarea nivelului de implementare a activităților de salvgardare în cadrul Bibliotecii Științifice Medicale a USMF„Nicolae Testemițanu";

- Bibliotecile, muzeele și arhivele reprezintă institutii infodocumentare deținătoare de patrimoniu cultural, păstrînd tezaure materiae și spirituale cu o valoare inestimabilă pentru societate, respectiv contribuind la dezvoltarea acesteea;

- **Scopul studiului:** studierea conceptului de salvgardare a patrimoniului documentar, cercetarea și evaluarea nivelului de implementare a activităților de salvgardare în cadrul Bibliotecii Științifice Medicale a USMF„Nicolae Testemițanu";

- **Obiectivele studiului:** identificarea, descrierea abordărilor teoretice ale prezervării patrimoniului documentar; determinarea perspectivelor proiectelor culturale pentru implementarea activităților de salvgardare a patrimoniului documentar;

Metode de conservare şi restaurare aplicate în Biblioteca Ştiinţifică Medicală a USMF „Nicolae Testemiţanu”

„Biblioteca este un frigider pentru conservarea gândurilor”

Herbert Samuel

Salvgardarea documentelor de patrimoniu (restaurare, conservare a publicațiilor vechi și rare) face parte, din responsabilităţile Bibliotecii Ştiinţifice Medicale a USMF „Nicolae Testemiţanu” care conservă colecții patrimoniale.

Activitatea Bibliotecii se axează pe următoarele priorităţi: asigurarea informaţională a instruirii, cercetării și practicii medicale, dezvoltarea unei infrastructuri informaționale moderne, asigurarea accesului deschis la informația medicală și farmaceutică, formarea beneficiarilor în vederea utilizării eficiente a informației, având la bază valori profesionale cum ar fi: calitate, inovaţie, schimbare, consolidare, echitate, eficienţă, transparenţă, munca în echipă. [45. p. 5].

Biblioteca Științifică Medicală a USMF„Nicolae Testemiţanu”, în cadrul Sectorului Colecții Speciale păstrează o colecţie semnificativă de carte veche și rară, colecţia Richard Koch, fiind una dintre cele mai mari biblioteci personale de carte veche și rară medicală din Europa.

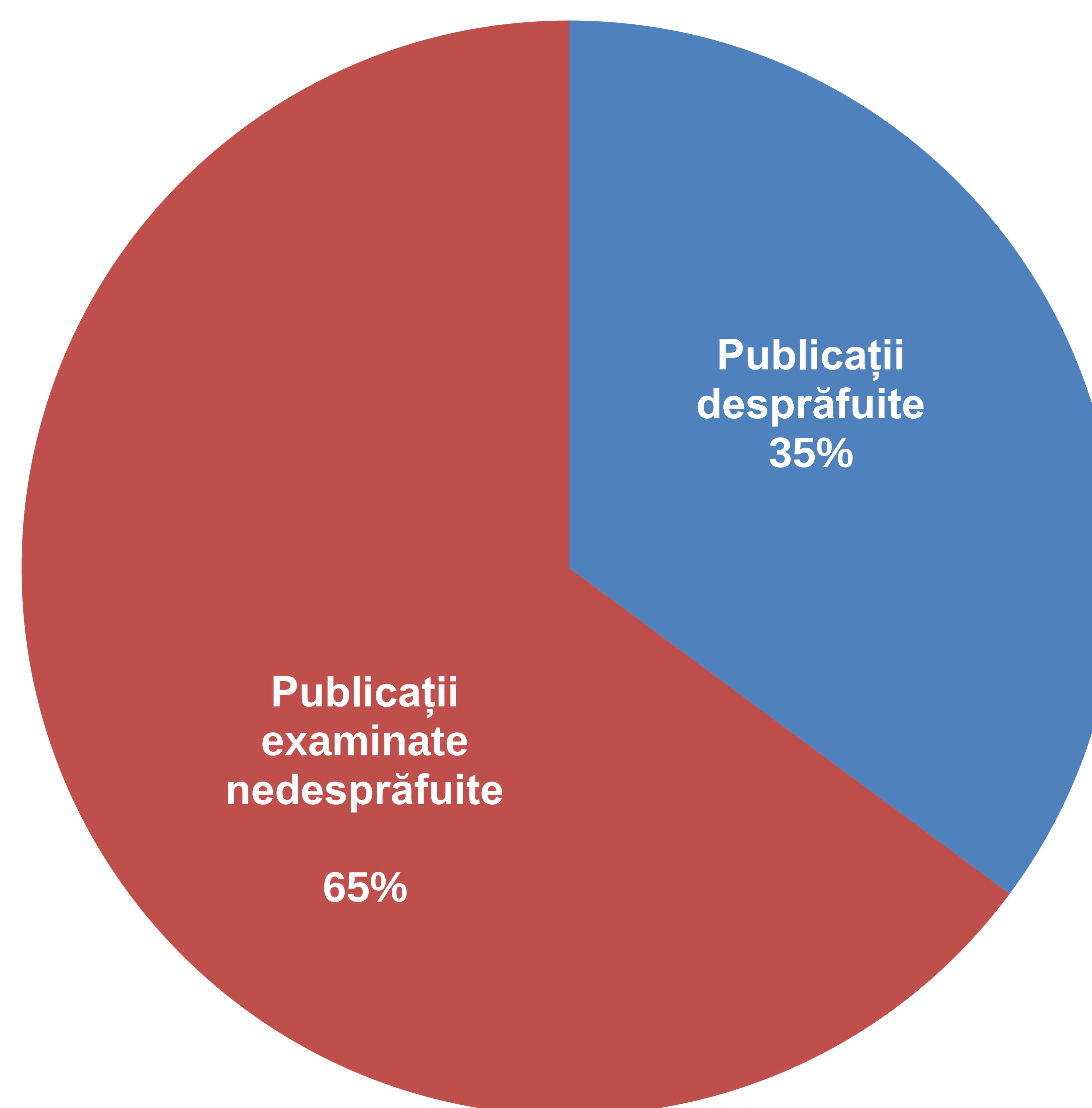
Preocupări importante de dezvoltare profesională în cadrul Sectorului Colecţii Speciale:

- **Prezervarea** (conservarea preventivă şi curativă, restaurarea) colecţiilor**.** Controlul regulat al mediului din depozitele de carte cu scopul asigurării condiţiilor optime de păstrare a colecţiilor (temperatura, umiditatea, iluminarea, regimul sanitar şi igienic). Verificarea colecţiilor în scopul depistării şi separării documentelor infectate şi deteriorate. Tratarea individuală şi restaurarea cărţilor. Documentarea stării publicaţiilor în Paşaportul documentului şi fişierele tematice a secţiei;

- **Activitatea de cercetare.** Valorificarea publicaţiilor vechi şi rare (studierea elementelor deosebite; a conţinutului estetic şi artistic, caracterelor scrierii documentelor etc. Cercetarea publicaţiilor cu însemnări deosebite (autografe, dedicaţii, Ex Libris, ştampile, note marginale etc.) care permit stabilirea istoricului apartenenţei cărţii. Descrierea fizică a publicaţiilor (dimensiunea; imprimări, ornamente pe copertă, cotor; încuietori sau urme de încuietori; tipar - hârtie filigran etc.).

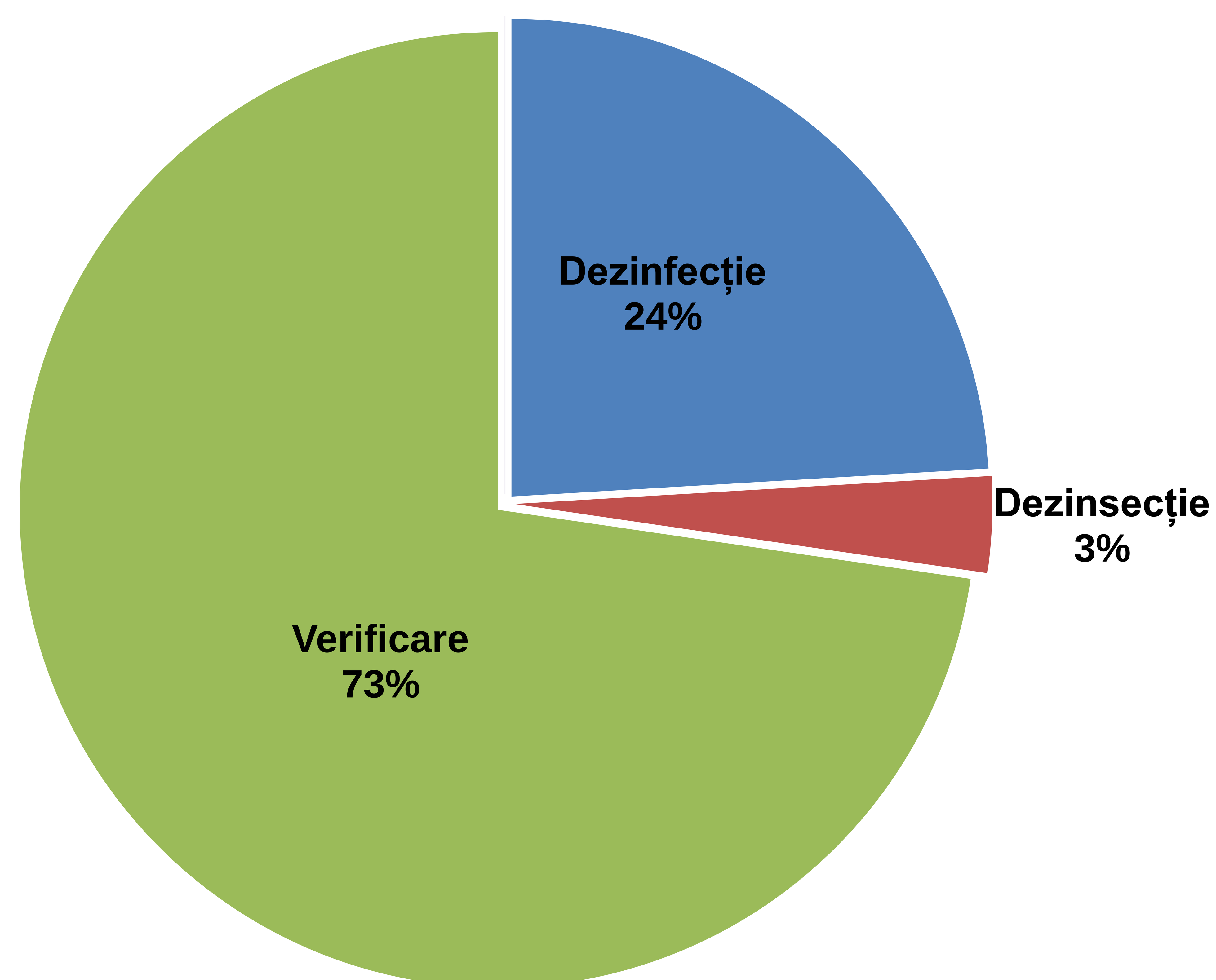
Prezervarea
(conservarea preventivă şi curativă, restaurarea) colecţiilor

Desprăfuirea pagină cu pagină a cărților din Colecția Koch

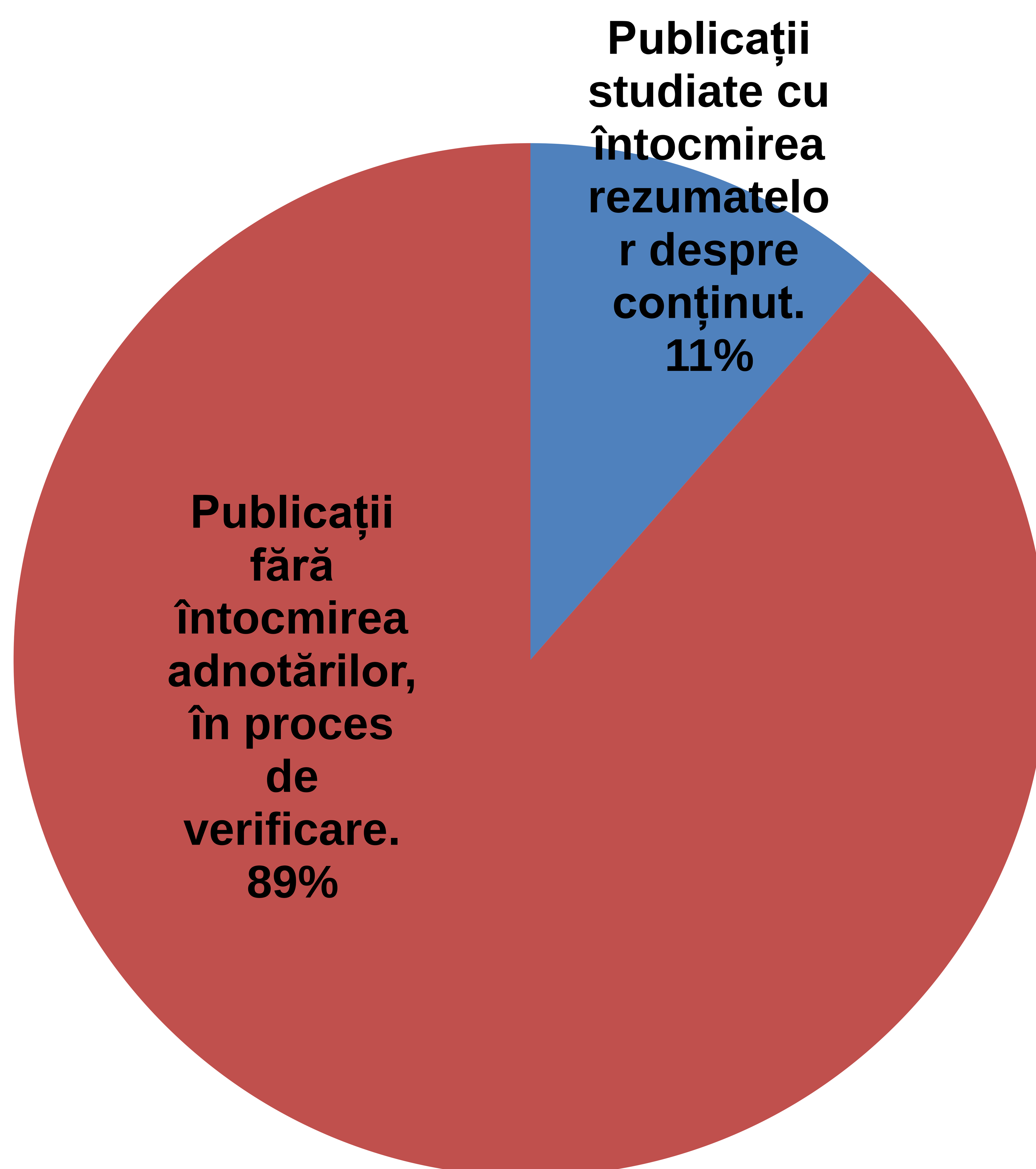

Prezervarea
(conservarea preventivă şi curativă, restaurarea) colecţiilor

Dezinfecția și dezinsecția cărților din Colecția Koch

Activitatea de cercetare

Rata publicațiilor cu rezumate / adnotări întocmite

În scopul elaborării adnotărilor, în dependenţă de valoarea cărţii (unicitatea, vechimea, criteriul artistic, cărţile care conţin însemnări deosebite etc.), se studiază fiecare element în parte: urme de încuietori, aspect grafic deosebit, elemente decorative, filigrane, gravuri, ilustraţii etc. Ca rezultat se elaborează rezumatul despre conţinutul cărţii, date biografice ale autorilor, prioritate având publicaţiile vechi şi rare în domeniul medicinii.

Activitatea de cercetare

Cu scopul valorificării publicaţiilor vechi şi rare din colecţiile BŞM, colaborăm permanent cu specialişti din diferite domenii, dar si cu colaboratorii Secţiei Carte Veche şi Rară a BNRM. În comun, am completat Registrul Naţional „Memoria Moldovei" cu exemplare valoroase din Colecţia Koch;

În scopul extinderii şi a dezvoltarii activităţii de conservare şi restaurare atât pentru colecţiile speciale cât şi pentru publicaţiile din fondul general al BŞM au fost organizate instruiri pentru bibliotecarii BŞM: Curs de instruire „Conservarea și restaurarea documentelor de bibliotecă", Centrul Tehnic de Conservare şi Restaurare a Documentelor, BNRM; 01-04 aprilie 2019;

Seminarul teoretico-practic **„**Conservarea documentelor. Metode tehnice de restaurare**",** Centrul Tehnic de Conservare şi Restaurare a BNRM, 04.04.2016;

Stagiere în cadrul Centrului Tehnic de Conservare şi Restaurare a Documentelor, Biblioteca Nationala a Republicii Moldova ,conservator-restaurator (documente de provenienţă rară, de patrimoniu) – 2012;

Curs de Paleografie şi Codicologie, Facultatea de Istorie, Universitatea de Stat din Moldova - 2012.

Activitatea de cercetare

Comunicarea colecţiilor este importantă în promovarea valorilor bibliofile şi include atît organizarea excursiilor tematice, a expoziţiilor de carte, cît şi participări cu comunicări la simpozioane şi conferinţe naţionale şi internaţionale în scop educaţional şi ştiinţific;

În baza studiilor şi cercetărilor sunt elaborate comunicări, articole, materiale promoţionale. Valorificarea şi promovarea patrimoniului de carte are loc de asemenea prin organizarea expoziţiilor.

Activitatea de cercetare

Valorificarea şi promovarea patrimoniului BŞM prin articole publicate: În articole este prezentată descrierea colecţiei Koch, istoricul ei și date biografice ale colecţionarului. Aanalizate sunt valorilor bibliofile de o vechime considerabilă, operele somităţilor în medicină, ediţiile de referinţă, operele complete, însemnările deosebite din cărţi (autografe, dedicaţii, note marginale), ex-libris-urile etc. Materialul informativ prezintă interes pentru cercetători, bibliografi, muzeografi, bibliofili etc.

Valorificarea şi promovarea patrimoniului BŞM prin participări cu comunicări la simpozioane şi conferinţe: În cadrul simpozioanelor și conferințelor au fost discutate viziunile, inițiativele și realizările profesionale. A fost evaluată starea de lucruri în ceea ce privește conservarea, prezervarea, salvgardarea și valorificarea moștenirii culturale tipărite, păstrate în fondul bibliotecii, la fel a au fost examinate posibilitățile de impulsionare, cooperare și integrare a eforturilor instituțiilor infodocumentare deținătoare de fonduri de patrimoniu pentru realizarea bunelor practici.

Digitalizarea patrimoniului tipărit

Partenerii BNRM, bibliotecile, muzeele și Arhiva Națională, participante la Programul Național „Memoria Moldovei”(BŞM parte a acestui program) colaborează în vederea completării BND - Bibliotecii Naționale Numerice a Moldovei cu copiile digitale ale patrimoniului pe care îl au în gestiune;

Biblioteca Științifică Medicală a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” ne oferă oportunităţi de scanare a publicaţiilor vechi şi rare. Scopurile transferului sunt: îmbunătăţirea accesului la tipărituri vechi şi cărţi rare, protecţia documentelor originale, economia resurselor umane şi financiare pentru conservare;

Noul sistem de bibliotecă ALEPH (din cadrul BŞM) oferă posibilitatea respectării tuturor standardelor naţionale şi internaţionale de descriere bibliografică, astfel va fi oferit acces direct utilizatorilor la catalogul electronic al publicaţiilor vechi şi rare din Sectorul Colecţii Speciale.

Colecţia de Carte veche şi rară R.Koch. Documente patrimoniale de provenienţă străină păstrate la Bibliotecia Ştiinţifică Medicală a IP.USMF „Nicolae Testemiţanu”

„Cărţile sunt avuţia tezaurizată a lumii şi moştenirea potrivită pentru generaţii şi naţiuni”
Henry David Thoreau

Secţia Colecţii Speciale a fost formată în anul 2010. Scopul organizării secţiei orientează dezvoltarea serviciilor bibliotecii în sprijinul comunităţii universitare, funcţiile de bază fiind atribuite constituirii patrimoniului documentar/intelectual a USMF „Nicolae Testemiţanu”. Biblioteca deţine importante colecţii particulare cu valoare bibliofilă: Colecţia Koch, Colecţia Kossakovski, Colecţia Koţovski, Colecţia Molohov, Colecţia Burdilă, Colecţia Perlin-Covaliu.

Obiectivele de bază sunt orientate spre dezvoltarea direcţiilor: valorificarea documentelor de patrimoniu, participarea la elaborarea şi implementarea proiectelor şi programelor ce ţin de valorificarea repertoriului de documente patrimoniale; asigurarea integrităţii colecţiilor de carte veche şi rară; facilitarea accesului la colecţiile deţinute pentru efectuarea studiilor şi lucrărilor de specialitate; comunicarea colecţiilor (organizarea excursiilor tematice şi de sinteză, a expoziţiilor de carte, etc. în scop educaţional şi ştiinţific); efectuarea investigaţiilor ştiinţifice în domeniul istoriei scrisului şi tiparului, studii şi cercetări privind istoricul colecţiilor de carte veche şi rară; completarea colecţiei cu diferite tipuri de documente, inclusiv în format electronic, (depistarea şi examinarea ediţiilor rare din fondurile altor servicii, achiziţii, donaţii, transfer de publicaţii, colecţii personale etc.); asigurarea conservării şi restaurării documentelor deteriorate (restabilirea textului, restaurarea copertelor, a legăturii, digitizare, scanare etc.); evidenţa documentelor (inventarierea colecţiilor, constatarea valorii fondului etc.).

Colecţia de Carte veche şi rară R.Koch. Documente patrimoniale de provenienţă străină păstrate la Biblioteca Ştiinţifică Medicală a IP.USMF „Nicolae Testemiţanu"

Colecţia Koch este inclusă în fondul Bibliotecii Ştiinţifice Medicale USMF „Nicolae Testemiţanu" odată cu întemeierea Institutului de Medicină din Chişinău la 20 octombrie 1945 şi a aparţinut medicului, savantului, bibliofilului german de origine evreiască - Richard Koch (născut în anul 1882 în Frankfurt pe Main, decedat în anul 1949 în Essentuki, Kaukaz, URSS);

Colecţia Koch reprezentă o valoare bibliofilă considerabilă fiind una dintre cele mai mari biblioteci personale de carte veche şi rară medicală din Europa. Cele 2618 exemplare în 14 limbi străine (germană cu caractere gotice, latină, greacă, franceză etc.) prezintă un enorm interes pentru medici, cercetători, bibliografi şi bibliofili. Colecția înglobează preponderent literatura medicală care este un preţios tezaur de informaţie incluzând opere ale somităţilor în materie: Hippocratis, Avicennae, Galleni, Paracelsus, Caelius, Haller, Fabricius, Fernelius, Veslingius etc., dar conţine şi alte domenii: filozofie, biologie, religie, istorie, literatură artistică etc.

Ex Libris „Dr Koch”

[Sec. XIX-XX]

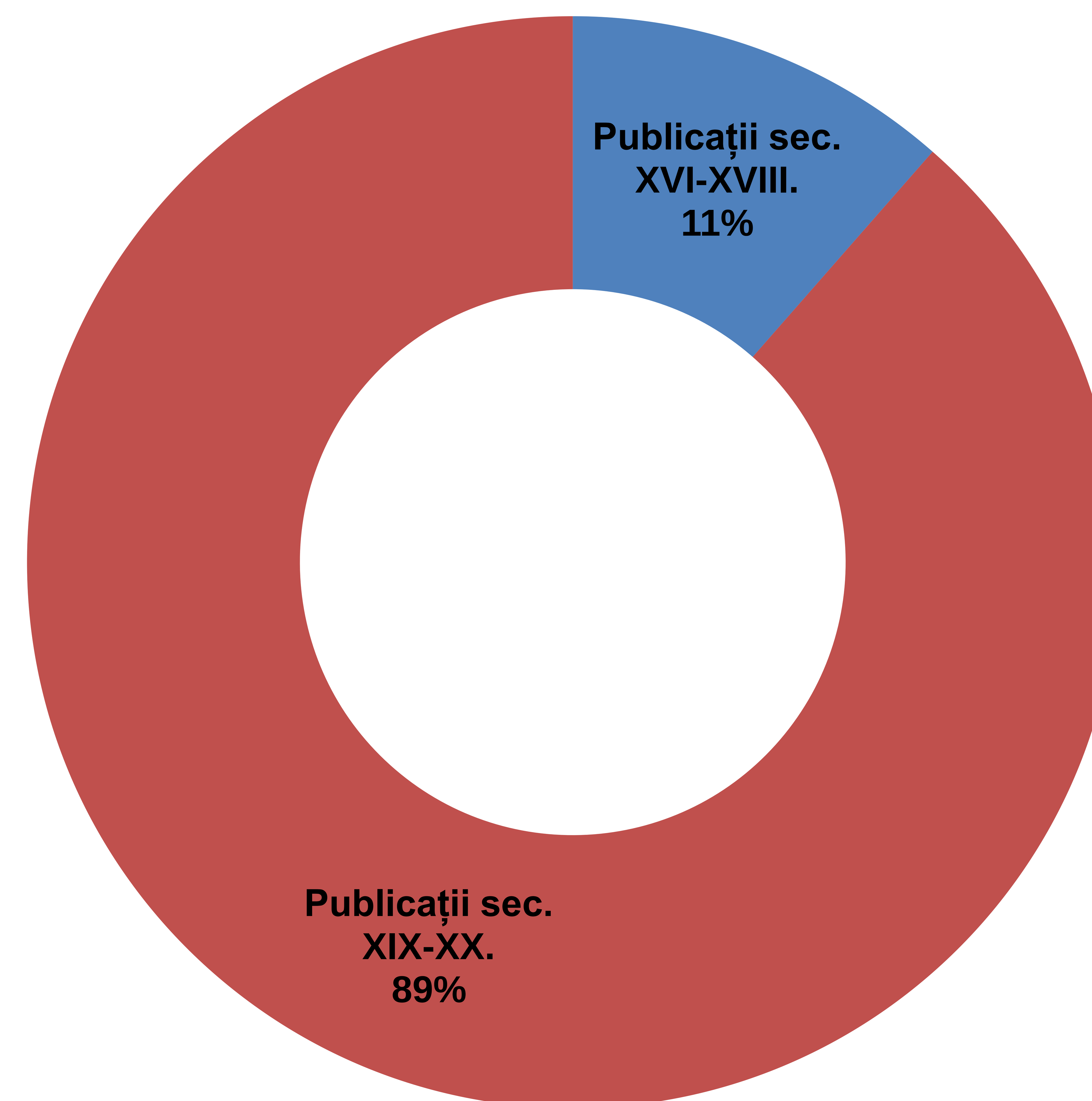
Tehnica executării:

posibil xilogravură sau clişeu gravat mecanic

32x25 mm

Colecţia de Carte veche şi rară R.Koch. Documente patrimoniale de provenienţă străină păstrate la Biblioteca Ştiinţifică Medicală a IP.USMF „Nicolae Testemiţanu"

- Peste 300 publicaţii din colecţie sunt editate în sec. XVI-XVIII, dintre care 150 sunt considerate deosebit de valoroase. Aceste publicaţii se impun printr-o prezentare grafică deosebită: coperta în majoritatea cazurilor este executată în piele sau pergament, cotorul – cu imprimări, cărţile conţin numeroase gravuri, sunt abundent ilustrate

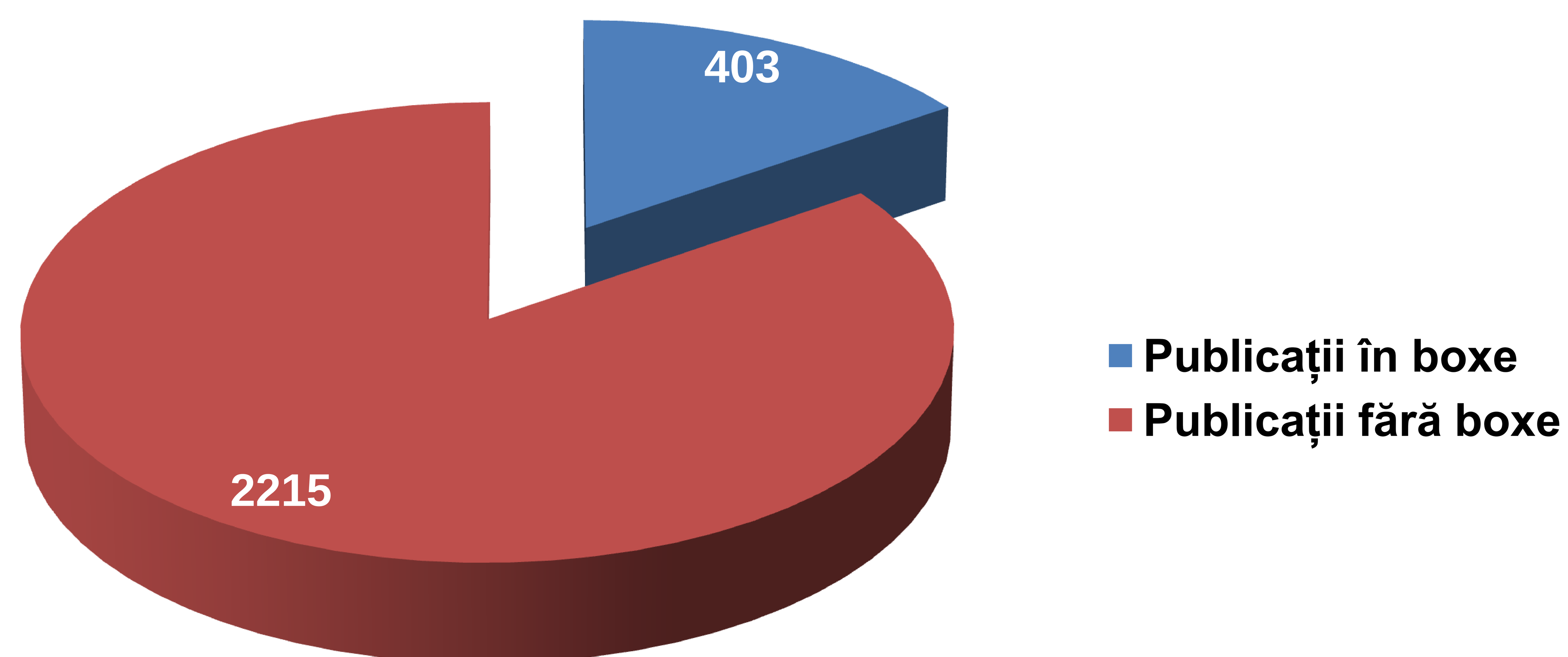

Colecţia de Carte veche şi rară R.Koch. Documente patrimoniale de provenienţă străină păstrate la Biblioteca Ştiinţifică Medicală a IP.USMF „Nicolae Testemiţanu"

Una din direcţiile prioritare ale activităţii bibliotecii este realizarea conservării Colecţiei Koch, care impune un program cu o implicare de tip managerial la nivel administrativ. Lucrurile au devenit realizabile datorită eforturilor administraţiei USMF „Nicolae Testemiţanu" şi a Bibliotecii Ştiinţifice Medicale în cadrul relaţiilor de colaborare cu Ministerul Federal al Sănătăţii din Germania;

În rezultatul colaborării moldo-germane privind conservarea Colecţiei de carte veche şi rară Richard Koch, Fundaţia Reemstma din Hamburg a acordat 55.000 €, care au fost repartizaţi în conformitate cu raportul vizitei de lucru la Chişinău a Dlui Dr. Sven Kuttner pentru lucrările de restaurare, instalarea sistemului de rafturi, acordarea boxelor speciale pentru păstrarea cărţilor vechi etc.

Colecţia de Carte veche şi rară R.Koch. Documente patrimoniale de provenienţă străină păstrate la Biblioteca Ştiinţifică Medicală a IP.USMF „Nicolae Testemiţanu"

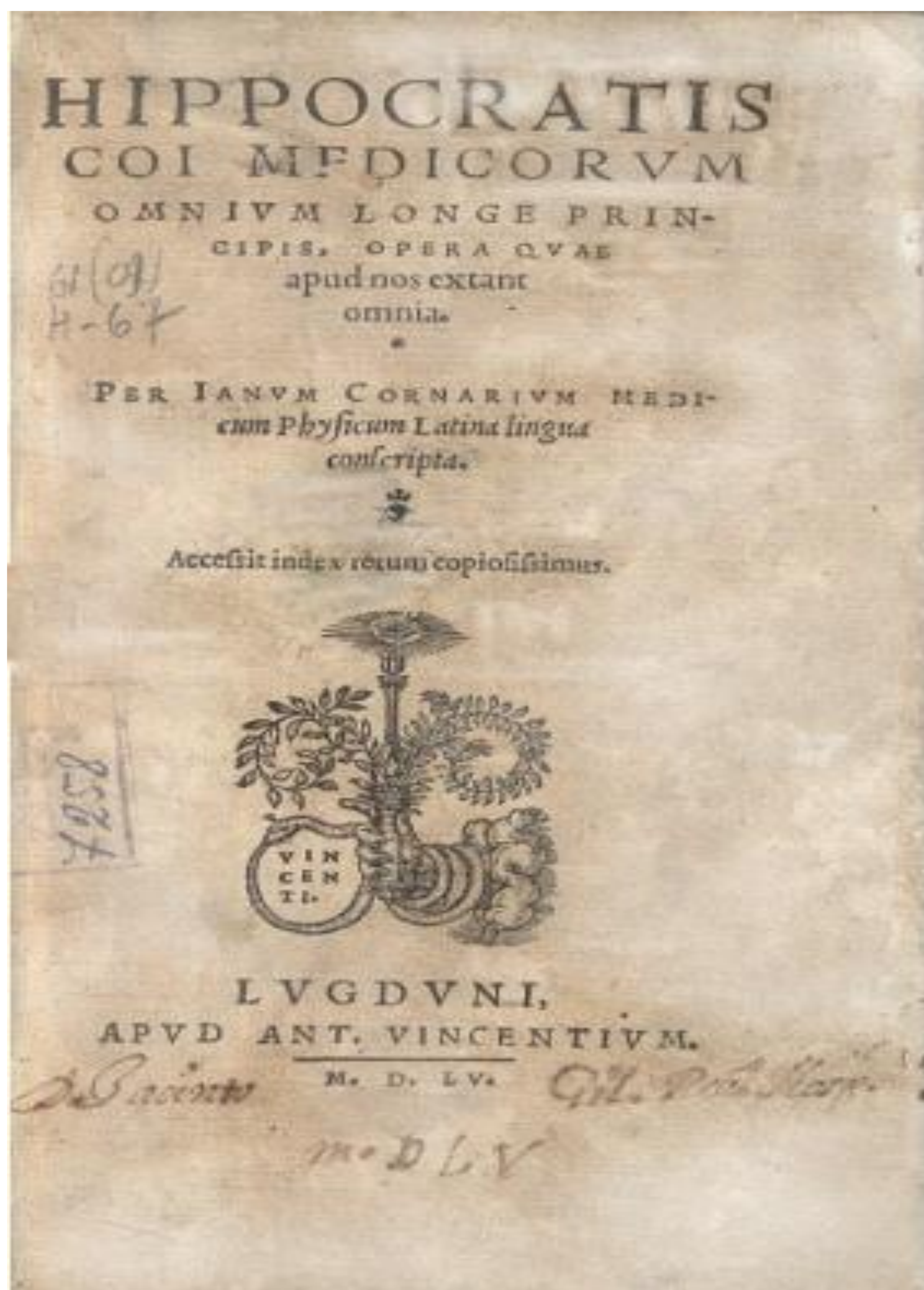
Cărți de patrimoniu protejate prin boxe

Colecţia de Carte veche şi rară R.Koch. Documente patrimoniale de provenienţă străină păstrate la Bibliotecia Ştiinţifică Medicală a IP.USMF „Nicolae Testemiţanu"

O pondere însemnată o deţin operele personalităţilor marcante în medicină: Galenus (1538), Hippocrate (1555), Avicenna (1564), Paracelsus (1567), Fernelius (1567), Fabricius (1624), Caelius (1709) ect. Pentru a prezenta aceste valori bibliofile publicului larg colaboratorii sectiei au organizat în anul 2012 o expoziţie virtuală „Medicina secolelor XVI – XVIII" cu expunerea celor mai vechi cărţi din domeniul medicinii, expoziția poate fi vizitată pe sitiul USMF „Nicolae Testemițanu" https://www.usmf.md/ro în rubrica Biblioteca, Valori bibliofile. https://library.usmf.md/ro/despre/biblioteca/valori%20bibliofile

Expoziţia reflectă unele dintre cele mai vechi publicaţii medicale din colecţie, care au fost editate în sec. XVI – XVIII, fiind sistematizate după principiul cronologic. Lucrările expuse constituie doar o mică parte din colecţia Koch şi sunt destinate atât medicilor şi studenţilor medicinişti, cât şi persoanelor erudite şi interesate de istoria medicinii. Prezint unele dintre valorile bibliofile expuse la expoziție:

Foia de titlu a cărții lui Hippocratis

HIPPOCRATIS
COI MEDICORVM
OMNIVM LONGE PRINCIPIS, OPERA QVAE
apud nos extant
omnia.

PER IANVM CORNARIVM MEDICUM Physicum Latina lingua
conscripta.

Accessit index rerum copiosissimus.

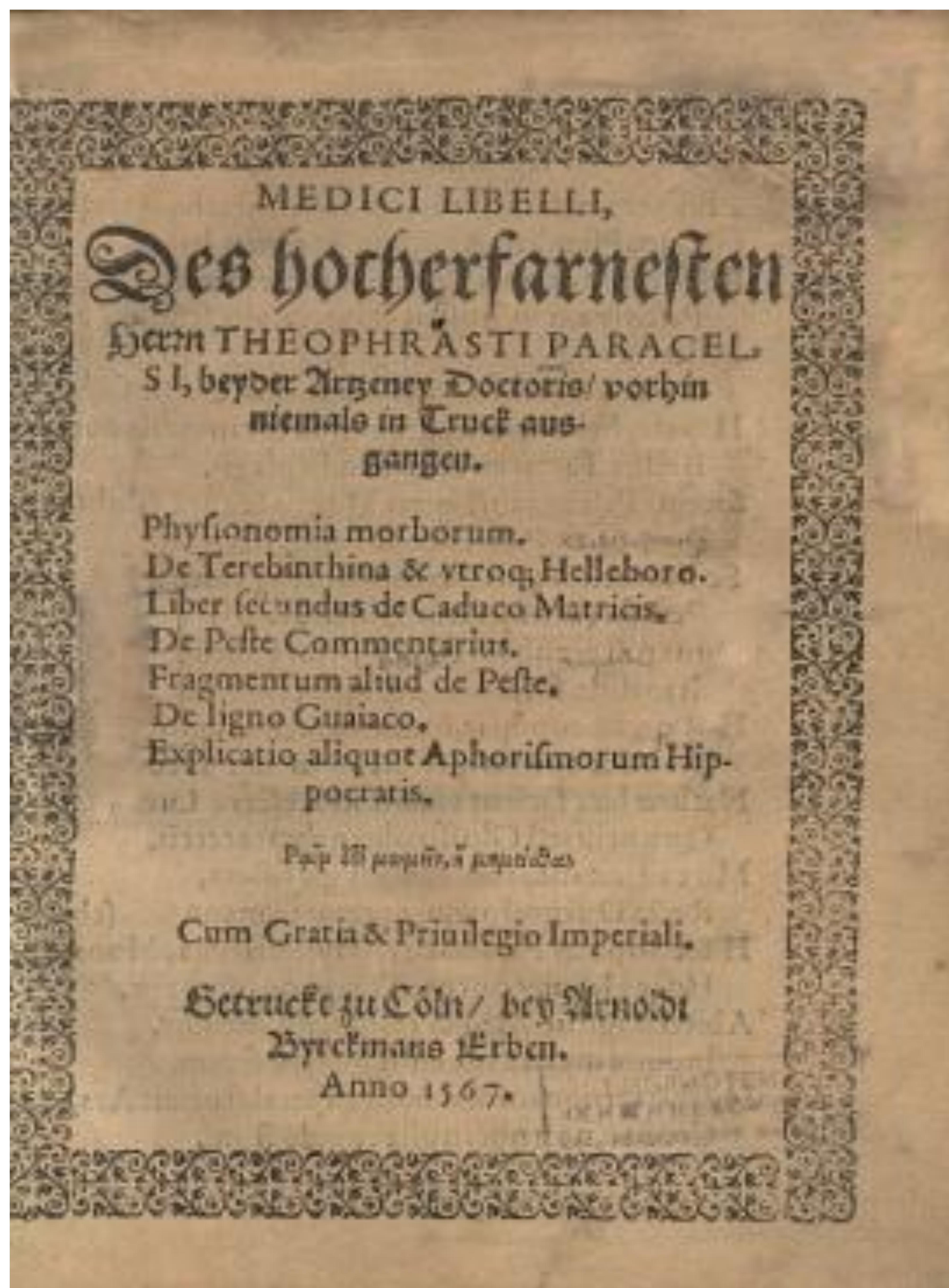
VINCENTI.

LVGDVNI,
APVD ANT. VINCENTIVM.
M. D. LV.

Hippocratis. Coi medicorum omnium longe principis, opera quae apud nos extant omnia. - Lugduni: apud Vincentium, 1555. - 1078 p.

***Dintre toţi medicii din Cos cel mai important este Hipocrate, opera lui dăinuind până în zilele noastre.* - Lugduni: apud Vincentium, 1555. - 1078 p.**

Foia de titlu a cărții: *Medici libelli des hocherfarnesten Herrn Theophrasti Paracels*

MEDICI LIBELLI,
Des hocherfarnesten
Herrn THEOPHRASTI PARACEL-
SI, beyder Artzeney Doctoris/ vorhin
niemals in Truck aus-
gangen.

Physionomia morborum.
De Terebinthina & vtroq; Helleboro.
Liber secundus de Caduco Matricis.
De Peste Commentarius.
Fragmentum aliud de Peste.
De ligno Guaiaco.
Explicatio aliquot Aphorismorum Hip-
pocratis.

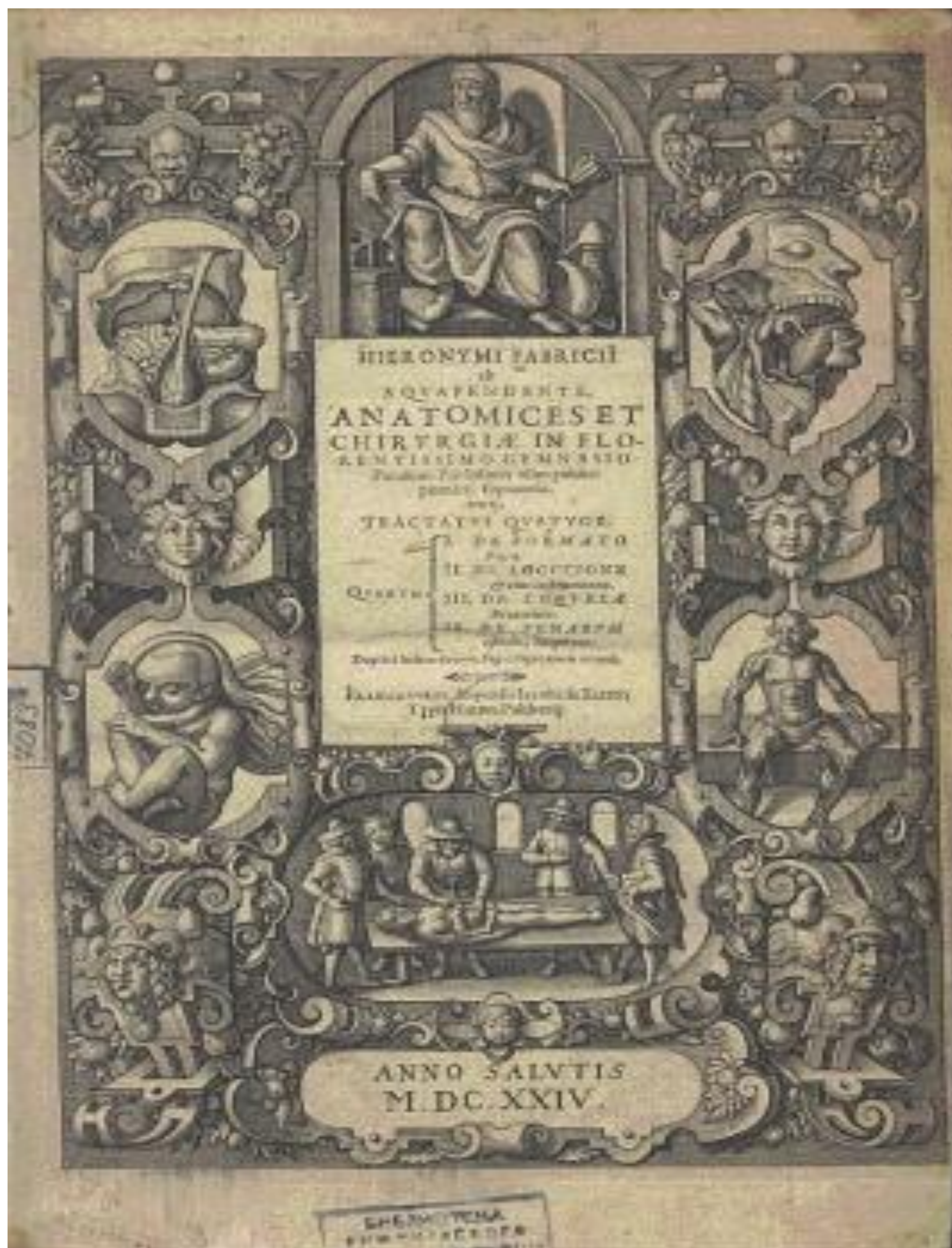
Cum Gratia & Priuilegio Imperiali.

Getruckt zu Cöln/ bey Arnoldi
Byrckmans Erben.
Anno 1567.

Medici libelli des hocherfarnesten Herrn Theophrasti Paracelsi, beyder Artzeney Doctoris vorhin niemals in Truck ausgangen. - Köln: Byrckman, 1567. - 263 p.

Reţetele celebrului Theophrastus Paracelsus care nu au fost până acum publicate. **- Köln: Byrckman, 1567. - 263 p.**

Foia de titlu a cărții: *Fabricius, Hieronymus d&Aquapendente. Tractatus quatuor*

Fabricius, Hieronymus d&Aquapendente. Tractatus quatuor. - Francofurti: Zetter, 1624. - 158 p.

Fabricius, Hieronymus d&Aquapendente. Tratat asupra fătului. - Francofurti: Zetter, 1624. – 158p.

Foia de titlu a cărții: *Universa medicina. Nova hac editione quae obscura erant, illustrata: quae deficiebant, suppleta sunt*

IOAN FERNELII
VNIVERSA MEDICINA.
Nova hac Editione
QVÆ OBSCVRA ERANT, ILLVSTRATA:
QVÆ DEFICIEBANT, SVPPLETA SVNT.
LVGDVNI BATAVORVM,
Ex Officina Francisci Hackii. 1645

Fernelii, Ioan. *Universa medicina. Nova hac editione quae obscura erant, illustrata: quae deficiebant, suppleta sunt.* - Lugduni Batavorum: Hack, 1645. - 472 p.

Fernelii, Ioan. ***Medicina generală. În această nouă ediţie ceea ce era confuz a fost explicat: ceea ce a vea carenţe, a fost completat.*** **- Lugduni Batavorum: Hack, 1645. - 472 p.**

Foia de titlu a cărții: *Medicina consultatoria, worinnen unterinnen unterschiedliche uber einige schwehre…*

FRIDERICI HOFFMANNI,
Diversorum Principum S. R. I. Consiliarii Medici, & Professoris Medicinae in Academia Fridericiana Primarii,
MEDICINA
CONSULTATORIA,
Worinnen
Unterschiedliche über einige schwehre CASUS ausgearbeitete Consilia, auch Responsa Facultatis Medicae enthalten,
Und in
Fünff DECURIEN
eingetheilet,
Dem Publico zum besten herausgegeben.
NE STATERAM TRANSILIAS.
Erster Theil.
Halle im Magdeburgischen, 1721.
Zu finden in der Rengerischen Buchhandlung.

Hoffmanni, Friderici. *Medicina consultatoria, worinnen unterinnen unterschiedliche uber einige schwehre Casus ausgearbeitete Consilia, auch Responsa Facultatis Medicae enthalten, und in funff Decurien eingetheilet, dem Publico zum besten herausgegeben.* - Halle: Renger, 1721. - 390 p.

Hoffmanni, Friderici. *Medicina consultativă, ce include cazuri diferite, destul de grave şi răspunsuri medicale.* - Halle: Renger, 1721 - 390 p.

Concluzii:

Acest tezaur spiritual mai reprezintă o sursa importantă de informare şi documentare pentru comunitatea implicată în procesul de cercetare lărgind astfel orizonturile educative, culturale, ştiinţifice, sociale ale instituțiilor infodocumentare deținătoare de documente patrimoniale. Valorificarea patrimoniului documentar la nivel instituțional, regional și naţional ne permite integrarea acestuia în vastul și prețiosul patrimoniu mondial.

Vă mulţumesc!